

SIA "Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs"

Biedrība „Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija”
Reģ.Nr.40008056587
Republikas laukums 2, Rīga, LV - 1981

ZIŅOJUMS

Depozīta sistēmas dzērienu iepakojumam ieviešana Latvijā

Rīga, 2014

1

PROJEKTU LĪDZFINANŠĒ
EIROPAS SAVIENĪBA

EIROPAS LAUKSAIMNIECĪBAS FONDS LAUKU ATTĪSTĪBAI:
EIROPA INVESTĒ LAUKU APVIDOS

Saturs

Ievads.....	3
Depozīta sistēma dzērienu iepakojumam.....	4
Iepakojumu veidi.....	4
Depozīta sistēmas ieviešanas vēsture un perspektīvas Latvijā.....	6
Depozīta sistēmas ieviešanas mērķi.....	8
Depozīta sistēmas ieviešanas Latvijā galvenie pamatprincipi.....	10
Depozīta sistēmas ieviešanas kritēriji.....	11
Citu valstu pieredze.....	14
Secinājumi un priekšlikumi.....	16
Izmantoto avotu saraksts.....	18

Ievads

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija ir izstrādājusi šo pētījumu „Depozīta sistēmas dzērienu iepakojumam ieviešana Latvijā”

Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijā (turpmāk tekstā saukta arī „LPUF”) ir apvienojušies uzņēmumi, kas aizņem vairāk nekā 60% no kopējā Latvijas pārtikas tirgus. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijas sastāvā ir sešas nozaru asociācijas un trīsdesmit viens lielais, vidējais un mazais uzņēmums. Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācijā ir pārstāvēti sekojoši uzņēmumi un nevalstiskās organizācijas. Uzņēmumi: AS Aldaris, SIA Atlantikstars, AS Cēsu alus, SIA Iecavnieks, SIA ILGEZEEM, SIA Kronis, SIA Anatols, SIA Coca-Cola HBC Latvia, AS Laima/ Staburadze, SIA FF Foods, AS Latvijas Balzams, AS Latfood, SIA Gaļas pārstrādes uzņēmums "Nākotne", SIA Nissi, SIA Puratos, AS Rīgas miesnieks, AS Rīgas piena kombināts, SIA Rosība, SIA Spilva, AS Balticovo, SIA Lāči, SIA „MILDA KM”, SIA Rēzeknes gaļas kombināts, SIA Pērnes L, SIA OMA FOOD, SIA Vinnis, SIA Baltās Naktis, SIA Silvanols, SIA CIDO Grupa, SIA Pure Chocolate, SIA Aloja Starkelsen, AS Limbažu siers. LPUF dalībnieki ir arī profesionālās skolas: Rīgas tūrisma un radošās industrijas tehnikums, Rēzeknes tehnikums un Valmieras profesionālā vidusskola.

Pētījums tapis sadarbībā ar Sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” un pamatojoties uz 2014.gada 10.aprīlī noslēgto līgumu Nr._9-5/24 VLT starp Latvijas Pārtikas uzņēmumu federāciju un Sabiedrību ar ierobežotu atbildību „Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs” par finansējuma piešķiršanu pētījuma izstrādei. Saskaņā ar vadlīnijām horizontālās organizācijas uzdevums ir sagatavot ziņojumu par Depozīta sistēmas dzērienu iepakojumam ieviešanu Latvijā.

Šī darba mērķis ir sniegt ieskatu par depozīta sistēmas dzērienu iepakojumam darbības pamatprincipiem, kā arī pamatot tās ieviešanas nepieciešamību Latvijā. Darbā tiks atspoguļoti tie kritēriji, kas būtu jāievēro depozīta sistēmas darbībā iesaistītajām pusēm – ražotājiem, tirgotājiem, valstij un patērētājiem.

Darba noslēgumā tiks sniegti priekšlikumi sistēmas ieviešanas nodrošināšanai, kas tapuši pētot citu valstu pieredzi un salīdzinot to ar Latvijas faktisko situāciju.

Depozīta sistēma dzērienu iepakojumam

Depozīta sistēma ir dalībnieku, procesu un normatīvo aktu kopums, kas paredz papildmaksas pievienošanu potenciāli piesārņojošu produktu (šajā gadījumā dzērienu iepakojuma) cenai, kā arī šīs maksas atgriešanu, piesārņojuma novēršanas (iekpojuma atgriešanas) gadījumā. Literatūra par depozīta sistēmu uzsver tās lietderību attiecībā uz produktiem, kuri sliktas apsaimniekošanas rezultātā var radīt potenciālu kaitējumu vidē. Līdz ar to, bīstamas vielas un savienojumi, dabas resursi un izejvielas ar potenciāli augstu vērtību un otrreizēji izmantojami materiāli ir piemēroti depozīta sistēmai. ASV depozīta sistēmā pamatā tiek pielietota attiecībā uz baterijām, riepām un citiem piesārņojošiem produktiem, taču Eiropas Savienībā (ES) depozīta sistēma pamatā tiek pielietota dzērienu iepakojuma otrreizējās izmantošanas un pārstrādes veicināšanai. Atkārtoti un vienreiz lietojamais dzērienu iepakojums, kas nepareizi apsaimniekots, nonākot vidē, var radīt piesārņojumu un ir otrreizēji pārstrādājams resurss ar augstu vērtību. Materiāla vērtības saglabāšanai un vides slodžu novēršanai ir jāveido stimulējoši mehānismi taras savākšanai un otrreizējai pārstrādei.

Starptautiskajā praksē dzērienu iepakojuma obligātā depozīta sistēmu parasti izmanto stikla, plastmasas un metāla iepakojumam, kas ir galvenie dzērienu iepakojumā izmantotie materiāli. Šie dzērienu iepakojuma veidi ir arī paredzēti Konceptijā par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam Latvijā.¹

Iepakojuma veidi.

Tradicionāli depozīta sistēma dzērienu iepakojumam tiek attiecināt uz diviem iepakojuma veidiem – vienreiz lietojamo un atkārtoti lietojamo. Pie vienreiz lietojamā iepakojuma pieskaitāmas plastmasas pudeles (PET) un skārda bundžas, bet pie atkārtoti lietojamā iepakojuma stikla pudeles.

¹ Depozīta sistēmas ieviešanas ekonomiskais novērtējums Latvijā, Biedrība "Zaļā brīvība", Rīga, 2013.

Vienreiz lietojamais iepakojums – izlietots vienreiz lietojamais iepakojums, ko iepakotāji nevar izmantot atkārtoti. Šāda veida iepakojums tiek savākts depožīta sistēmas ietvaros un nodots otrreizējai pārstrādei. Piemēram, PET pudeles tiek pārstrādātas plastmasas granulās, no kurām tiek izpūsts jauns iepakojums. Tādējādi tiek nodrošināts materiāla otrreizējs dzīves cikls un tiek samazināts piesārņojums dabā. Latvijā darbojas pārstrādes rūpnīca, kas spēj nodrošināt PET pudeļu otrreizēju pārstrādi. Tāpat šāda veida pārstrādes rūpnīcas darbojas tuvākajās kaimiņvalstīs.

Atkārtoti lietojamais iepakojums – atkārtoti lietojamā iepakojuma atkārtotais (tāpat kā pirmreizējais) izmantotājs ir iepakotājs, tādējādi nav nepieciešams cits uzņēmums, kas realizētu iepakojuma ekonomisko potenciālu.² Depožīta sistēmas ietvaros savāktais atkārtoti lietojamais iepakojums tiek uzskaitīts un proporcionāli nodots atpakaļ ražotājiem (iepakotājiem). Ražotāji iepakojumu termiski apstrādā un tas tiek izmantots atkārtoti neradot papildus piesārņojumu dabai.

Ieviešot atkārtoti lietojamā iepakojuma savākšanas sistēmu ir jāņem vērā, ka iepakojums ir ļoti dažādu veidu, proti, gandrī katram iepakotājam ir sava veida stikla tara. Pirms desmit gadiem situācija bija vienkāršāka, jo pārsvarā visi ražotāji izmantoja viena veida un formas pudeles. Šobrīd lielākajai daļai ražotāju ir dažādas formas pudeles, kas padara savākšanu komplicētāku.

Atkārtoti lietojamo stikla taru lielākoties izmanto alus ražotāji, tādēļ tieši alus ražotāji būtu vieni no lielākajiem depožīta sistēmas dalībniekiem. Savukārt vienreiz lietojamo iepakojuma lielāko daļu veidotu alus ražotāji un bezalkoholisko dzērienu ražotāji.

² Iepakojuma depožīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm, Pricewaterhousecoopers, 8.12.2008.

Depozīta sistēmas ieviešanas vēsture un perspektīvas Latvijā

Latvijā sarunas par depozīta sistēmas ieviešanu norisinās vairāk nekā desmit gadus. Šo gadu laikā ir izstrādāti virkne normatīvo aktu projektu, kā arī jautājums skatīts dažādos politiskos un institucionālos līmeņos. Kā galvenais ieviešanas pamatojums tiek izvirzīti ekoloģisko mērķu sasniegšana, it īpaši ņemot vērā arvien pieaugošās Eiropas Savienības prasības. Tāpat depozīta sistēma veicinātu racionālu iepakojuma apriti un apglabājamo atkritumu samazināšanu. Tāpat aktīvi ir runāts par depozīta sistēmas ekonomisko pamatojumu. Sistēmas darbībai būtu jābūt pietiekoši efektīvai un optimālai, lai neradītu finanšu zaudējumus nevienai no iesaistītajām pusēm un nesadārdzinātu produkcijas cenu.

Runājot par depozīta sistēmā iesaistītajām pusēm būtu jāizdala: dzērienu ražotāji (iepakotāji), dzērienu tirgotāji, valsts, pašvaldības, patērētāji. Būtībā, lai veiksmīgi ieviestu depozīta sistēmu būtu jāspēj sabalansēt visu iesaistīto pušu tiesības un pienākumi, lai nevienai no pusēm sistēmas darbība neradītu nesamērīgi lielus aprūtinājumus, jo visu minēto pušu iesaiste ir vitāli nepieciešama, lai sistēma varētu veiksmīgi darboties. Pēc būtības visus iepriekšējos gadus ir norisinājušās sarunas tieši starp minētajām pusēm, lai rastu modeli, kas apmierinātu visus un tiktu sasniegti izvirzītie ekoloģiskie mērķi.

Rezultātā 2013.gadā tika panākta vienošanās starp iesaistītajām pusēm un parakstīts saprašanās memorands starp ražotājiem, tirgotājiem un valdību. Tāpat Ministru kabinetā tika apstiprināta koncepcija par depozīta sistēmas ieviešanu dzērienu iepakojumam. Paralēli tika izstrādāts likumprojekts „Grozījumi iepakojuma likumā”, kas tika izskatīts Ministru kabinetā un apstiprināts. Tieši iepakojuma likums ir uzskatāms par depozīta sistēmas darbības normatīvo pamatu. Papildus norisinās darbības pie Ministru kabineta noteikumu izstrādes, kas jau ar augstāku detalizācijas pakāpi regulētu sistēmas darbību.

Minētie grozījumi „Iepakojuma likumā” tika iesniegti Saeimā un nodoti izskatīšanai atbildīgajā komisijā. Diemžēl līdz pat šim brīdim tālāka likumprojekta virzībanav notikusi.

Var uzskatīt, ka šobrīd, ir paveikts lielākais darbs likumdošanas bāzes sagatavošanai. Šobrīd būtu jāpieņem politisks lēmums par sistēmas ieviešanu un jāsāk darbs pie praktiskās ieviešanas jautājumiem.

Tāpat jautājums par depoziņa sistēmas ieviešanu būtu aplūkojams starptautiskā kontekstā. Igaunijā depoziņa sistēma veiksmīgi darbojas kopš 2005.gada, savukārt Lietuvā tā ir ieviesta tikai atkārtoti lietojamam iepakojumam, taču jau šobrīd ir apstiprināts likumprojekts par sistēmas attiecināšanu arī uz vienreiz lietojamo iepakojumu. Tāpat arī citās Eiropas Savienības valstīs depoziņa sistēma veiksmīgi darbojas un ir attaisnojusi sevi.

Neieviešot sistēmu Latvijā tiek riskēts ar zināmu izolāciju, kā rezultātā varētu attīstīties izlietotā iepakojuma „pārrobežu ceļošana”, proti, depoziņa sistēmas neesamība varētu mudināt izlietoto iepakojumu nodot kaimiņvalstīs, kas varētu sadārdzināt jaunu iepakojumu Latvijā un gala rezultātā palielināt produkcijas cenu.

Šobrīd lielākā daļa normatīvā regulējuma jau ir izstrādāta. Depoziņa sistēmas darbības nodrošināšanai nepieciešamā normatīvā bāze:

- Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns 2013.-2020.gadam (21.03.2013 MK rīkojums Nr.100);
- Konceptija par depoziņa sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam (17.05.2013 MK rīkojums Nr.195)
- Grozījumi Iepakojuma likumā (17.10.2013 nodots Saeimas komisijām)
- Grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā (17.10.2013 nodots Saeimas komisijām)
- MK noteikumi par depoziņa sistēmas piemērošanu (vienreiz lietojamam dzērienu iepakojumam; atkārtoti lietojamam iepakojumam) – jāiesniedz izsludināšanai Valsts sekretāru sanāksmē pēc augstāk minēto likumprojektu izskatīšanas Saeimā.

Depozīta sistēmas ieviešanas mērķi

Depozīta sistēmas ieviešanas mērķus nosaka sekojošas Latvijas vides politikas prioritātes:³

- Vides piesārņojuma no rdzērienu iepakojuma atkritumiem samazināšana;
- Dabas resursu un enerģijas taupīšana, veicinot iepakojuma atkritumu pārstrādi un nodrošinot iepakojumu direktīvas noteikto reģenerācijas normu izpildi;
- Depozīta sistēmas darbības pirmajos gados plānots, ka tā sasniegs savākšanas rādītājus robežās 50%-60%. Vēlākos gados, šis skaitlis pieaugtu līdz 70%-80%. Tādējādi, noteikta iepakojuma atkritumu daļa (depozīta sistēmāiekļautie iepakojumi sastāda ~20% no kopējās iepakojuma atkritumu masas, ~44,5% no attiecīgo materiālu iepakojuma atkritumu masas) tiktu pārstrādāti vidēji 60-70% apjomā, kas ievērojami uzlabotu pašreizējos iepakojuma materiālu un kopējos reģenerācijas rādītājus.
- Depozītu sistēmas ieviešana Latvijai nodrošinātu papildus ieguvumu iepakojuma atkārtotas izmantošanas veicināšanu – atkārtoti lietojamā iepakojuma savākšanas izmaksas ir zemākas;
- Depozīta piemērošana nesadārdzinās atkārtoti lietojamā iepakojumā esoša produkta cenu;
- Par vidi atbildīgas rīcības veicināšana patērētājos.³

Eiropas Savienības tiesību normas nosaka minimālos materiālu reģenerācijas apjomus, kurus dalībvalstīm ir obligāti jāizpilda. Bez tam, minētajiem, reģenerācijas apjomiem ir tendence pieaugt. Šobrīd Latvijā formāli darbojas dalītā atkritumu vākšanas sistēma, kas paredz atkritumu šķirošanu pēc sastāva (piem stikls, plastmasa, metāls). Tomēr prakse rāda, ka tā nav visai efektīva un paredzams, ka nespēs nodrošināt ES noteikto normu izpildi, kas var novest līdz soda sankcijām pret valsti.

³ Iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm, Pricewaterhousecoopers, 8.12.2008.

Šobrīd spēkā ir sekojošas reģenerācijas normas iepakojumam (skat.tabulu zemāk):

Nr	Iepakojuma veids	Reģenerācijas apmērs (%)			
		2012	2013	2014	2015
1.	Papīrs, kartons	79	81	82	83
2.	Plastmasa	37	39	40	41
3.	Metāls	46	48	49	50
4.	Stikls	58	61	63	65
5.	Koks	27	28	28	20

Ņemot vērā, ka Eiropas Komisijā norisinās aktīvs darbs pie iepakojuma direktīvas grozījumiem ir paredzams, ka augstāk norādītās iepakojuma reģenerācijas normas tiks vēl vairāk paaugstinātas.

Šobrīd Latvija ir paudusi savu pozīciju, iebilstot pret nepamatotu normu pieaugumu, tomēr, jārēķinās, ka normas var tikt paceltas.

Apkopojot izvirzītos mērķus, tos varētu definēt sekojoši:

1. Uzlabot vides tīrību, motivējot patērētāju neizmest izlietotos dzērienu iepakojumus, bet tos nodot otrreizējai pārstrādei/izmantošanai, tādējādi līdz minimumam samazinot mežu, lauku, ūdenstilpju un ceļmalu piesārņošanu ar dzērienu iepakojumiem.

2. Veicināt efektīvu resursu izmantošanu, nodrošinot iepakojuma reģenerācijas normu izpildi un panākot būtiski augstākus atgriešanas rādītājus, salīdzinājumā ar pašreizējiem, kā arī samazināt radītā izlietotā iepakojuma (atkritumu) apjomus

Depozīta sistēmas ieviešanas Latvijā galvenie pamatprincipi

Pamatprincipi depozīta sistēmas ieviešanai Latvijā:

1. Depozīta sistēmas operatora izveide:

- valstī darbojas vienota depozīta sistēma, ko izveido un piemēro Organizācijas;
- depozīta sistēmas darbību nodrošina viens nacionālā līmeņa operators, ko veido, pārvalda un kontrolē dzērienu ražotāju un tirgotāju organizācijas;

2. Attiecībā uz nodokļu jautājumiem:

- dzērienu iepakojuma depozīta maksai netiek piemērots pievienotās vērtības nodoklis, vienlaikus jārisina jautājums par kļūdaini iekasētā pievienotās vērtības nodokļa korekcijas procedūru (attiecībā uz depozīta maksu);

3. Attiecībā uz depozīta sistēmas darbības finanšu pārvaldību:

- depozīta maksa dzērienu iepakojumam tiek pievienota papildus preces cenai;
- depozīta sistēmas operatora darbības mērķis nav peļņas gūšana;
- depozīta iepakojuma savākšanas maksas aprēķināšanai tiek izmantota formula, kas tiek ietverta normatīvajos aktos;
- dzērienu ražotāju un tirgotāju organizācijas apņemas nodrošināt visas no tām atkarīgas darbības, lai samazinātu depozīta sistēmas darbības izmaksas.

4. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija (turpmāk – VARAM) ierosina finansējuma piesaisti no Eiropas Savienības fondu līdzekļiem depozīta sistēmas ieviešanai visiem sistēmas dalībniekiem maksimāli pieejamā apmērā;

5. VARAM un dzērienu ražotāju un tirgotāju organizācijas nodrošina sabiedrības informēšanas pasākumus saistībā ar depozīta sistēmas darbību un radītajām priekšrocībām.

VARAM sadarbībā ar depoziņa sistēmas ieviešanā iesaistītajām pusēm izstrādā grozījumus tiesību aktos un jaunus tiesību aktus atbilstoši šīs apakšsadaļas 5.punktam.

Depoziņa sistēmā ir iekļaujama šāda preču nomenklatūra - PET, stikls, metāls – bezalkoholiskie dzērienu, alus, dzērieni ar zemu alkohola saturu (sidrs). Iepakojuma tilpuma jautājumi sīkāk apskatāmi normatīvo aktu izstrādes gaitā, ievērojot tehniskās iespējas un ekonomisko lietderību.⁴

Depoziņa sistēmas ieviešanas kritēriji.

Izvirzot iespējamo sistēmas darbības modeli, tiek ņemti vērā šādi kritēriji:

• Sistēmas dalībnieku motivācija iesaistīties sistēmā

Nepieciešams nodrošināt visu trīs sistēmas kritisko dalībnieku motivāciju iesaistīties tajā. Sistēmas dalībnieki ir iepakotāji jeb uzņēmumi, kuri segs sistēmas darbības izmaksas, tirgotāji jeb uzņēmēji, kuri pieņems izlietotos iepakojumus un patērētāji, kuri nodos atpakaļ izlietotos iepakojumus. Katram no šiem dalībniekiem ir sava loma sistēmas darbībā un sekojoši to iespējamās motivācijas iesaistīties atšķiras, tāpēc apskatīsim katru no tām atsevišķi:

- *Iepakotāji.* Tā kā iepakotāji segs sistēmas izmaksas, tad ir jānodrošina finansiāla motivācija to iesaistei – jārada motivējoša dabas resursu nodokļa sistēma – likmes un atbrīvošanas kārtība.
- *Tirgotāji.* Tirgotāju motivācija nodrošināma, uzliekot tiem pienākumu pieņemt izlietoto iepakojumu, ja attiecīgais iepakojuma veids tiek tirgots attiecīgajā tirdzniecības vietā, kā arī nosakot adekvātu atlīdzības maksu par iepakojumu pieņemšanu un uzglabāšanu.
- *Patērētāji.* Patērētāju motivācija ir jānodrošina, nosakot depoziņa maksu tādā apmērā, lai tā patērētājam būtu nozīmīga un motivētu to neizmest iepakojumu un savākt izmesto iepakojumu.

• Sistēmas efektivitāte

Mērķis ir sasniegt iespējami augstākus rezultātus ar iespējami zemākām izmaksām, cenšoties neradīt liekus sarežģījumus un funkciju dublēšanos iepakojumu savākšanas procesā. Risinājumu efektivitāti plānots panākt, paredzot minimālu valsts regulāciju, kā arī maksimālu industrijas atbildību un kontroli pār savākšanas procesu.

• Sistēmas pieejamība

⁴ Konceptija par depoziņa sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam, Rīga, 2013.

Lai sistēma darbotos efektīvi, tai jābūt ērti lietojamai un visaptverošai. Tāpat sistēmas darbībai iepakotājiem ir jānodrošina reāla alternatīva DRN maksāšanai, t.i. tai jābūt pieejamai uz vienādiem un nediskriminējošiem nosacījumiem visiem iepakotājiem. Tāpat, neierobežojot tirgotāju iespējas tirgot dzērienu depoziņa iepakojumā un pieņemt atpakaļ izlietos iepakojumus, arī visiem tirgotājiem ir jānodrošina pieeja sistēmai uz vienādiem nosacījumiem.

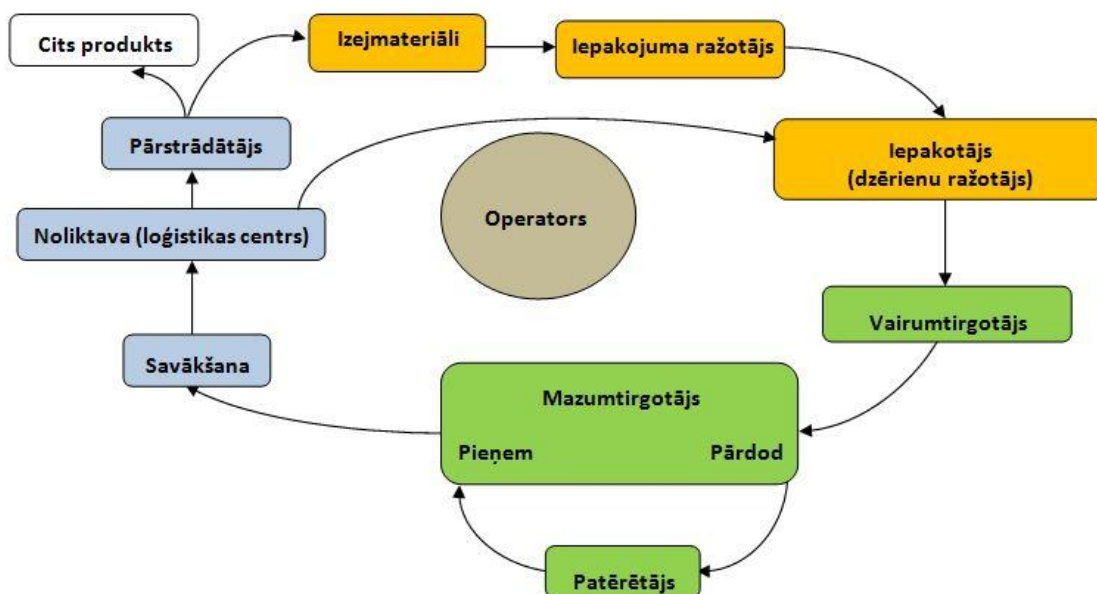
• Sistēmas caurspīdīgums un kontrole

Nodrošinot iesaistītajām pusēm uzlikto pienākumu izpildi, nepieciešams efektīvs kontroles mehānisms, kas ietver normatīvajos aktos skaidri definētas atbildības, krāpšanās risku mazināšanu modeļa uzbūvē, kā arī valsts pārraudzību pār sistēmas darbību un soda mehānismu par pārkāpumiem. Savukārt, lai veicinātu sistēmas dalībnieku uzticību tai, svarīga ir operatora darbības atklātība, kā arī finanšu informācijas uzticamība un atklātība. Šis kritērijs paredz prasības sistēmas kontrolei un pārskatāmībai. Efektīva kontroles sistēma nozīmē skaidri definētas atbildības, valsts pārraudzību un kontroles, kā arī soda mehānismus pārkāpumu konstatēšanas gadījumā. Tāpat runa ir par operatoru darbības pārskatu auditu, finanšu informācijas un darbības rezultātu publiskošanu.⁵

Depoziņa sistēmas operatoru jāveido dzērienu ražotāju un tirgotāju organizācijām. Tas ļaus nodrošināt maksimāli ilgtspējīgu dzērienu depoziņa sistēmas darbību. Viens no galvenajiem operatora darbības pamatprincipiem – tās mērķis nav peļņas gūšana.

⁵ Iepakojuma depoziņa sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm, Pricewaterhousecoopers, 8.12.2008.

Depozīta sistēmas darbības grafiskais attēls:

Citu valstu pieredze

Depozīta sistēmu dzērienu vienreiz lietojamam iepakojumam Eiropā piemēro Igaunija, Zviedrija, Somija, Vācija, Dānija, Norvēģija un Horvātija. Savukārt, depozīta sistēmu dzērienu vienreiz lietojamam iepakojumam vērtē vai plāno ieviest Beļģija, Lielbritānija, Īrija. Arī Lietuva vērtē iespējas ieviest depozīta sistēmu dzērienu vienreiz lietojamam iepakojumam no plastmasas, alumīnija un stikla.⁶ Šobrīd, Lietuva jau ir pieņēmusi attiecīgus normatīvos aktus, kas nosaka depozīta sistēmas ieviešanu arī vienreiz lietojamam iepakojumam.

Vācija.

Depozīta sistēma darbojas kopš 2003.gada janvāra, paralēli iepakojuma dalītās vākšanas sistēmai. Depozīta sistēma tiek attiecināta uz sekojošiem produkcijas veidiem: alus, ūdens, bezalkoholiskie dzērieni, dzērieni ar mazu alkohola saturu.

Vācijā patērētājs maksā depozīta maksu – 25 eirocentus par katru pudeli. Tirgus apjoms – 14 miljardi iepakojuma vienību. Sistēmas uzturēšanas izmaksas uz vienību gadā ir vidēji EUR 0,06. Sasniegtie mērķi: samazinājies piegružojums un palielinājusies dzērienu iepakojuma pārstrāde.

Igaunija.

Depozīta sistēma darbojas kopš 2005.gada. Depozīta sistēmā iekļauj vienreiz lietojamo plastmasas, metāla un atkārtoti lietojamo stikla iepakojumu alum, ūdenim, bezalkoholiskajiem dzērieniem un dzērieniem ar mazu alkohola saturu. Depozīta sistēmas operatori ir izveidojušas attiecīgās ražotāju un tirgotāju asociācijas.

Igaunijas Nacionālais audita birojs, kas 2010.gadā vērtēja iepakojuma apsaimniekošanu un depozīta sistēmu dzērienu iepakojumam, norādīja, ka viens no būtiskākajiem aspektiem kā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmā, tā izlietotā iepakojuma apsaimniekošanas sistēmā ir atbilstoša kontrole. Tika atzīmēts, ka dzērienu iepakojuma depozīta sistēmā radītā izlietotā iepakojuma un tā pārstrādes apjomu uzskaites kontrole notiek daudz augstākā līmenī arī bez vides dienestu iesaistīšanās.

Zviedrija.

Depozīta sistēma PET pudelēm un skārdenēm tika ieviesta deviņdesmito gadu sākumā. Saskaņā ar normatīvajiem aktiem, Zviedrijā ir jāpārstrādā gandrīz 90 % no tirgū novietotajām PET pudelēm.

⁶ Konceptija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam, Rīga, 2013.

Norvēģija.

Depozīta sistēma tika ieviesta deviņdesmito gadu beigās. Līdz tam, šajā valstī bija aizliegts pārdod dzērienus skārdenēs. Depozīta sistēmai Norvēģijā ir ļoti sena vēsture. Depozīta sistēma uz alus pudelēm tika ieviesta jau 1902. gadā, kuru laika gadā piemēroja arī bezalkoholiskajiem dzērieniem.

Dānija.

Dānijā no 1982. līdz 2002. gadam bija aizliegts pārdod dzērienus skārdenēs, tas tika atļauts pēc tam, kad Eiropas savienības spiediena rezultātā Dānija 2002. gadā ieviesa depozīta sistēmu vienreiz lietojamam iepakojumam.

Lietuva.

Lietuvā depozīta sistēma ir ieviesta atkārtoti lietojamam iepakojumam. Šobrīd ir izstrādāta normatīvā bāze depozīta sistēmas ieviešanai arī vienreiz lietojamam iepakojumam.

Horvātija.

Pie citu valstu pieredzes jāmin būtu arī Horvātija, kura ir salīdzināma valsts ar Latviju pēc dažādiem rādītājiem. Depozīta sistēmu piemēro visu dzērienu (ieskaitot alkoholiskos dzērienus) iepakojumam no stikla, plastmasas, metāla skārdenes. Vienreiz lietojamā dzērienu iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanai nav bijuši nepieciešami lieli līdzekļi. Sociālais efekts – kopš sistēmas ieviešanas valstī 2006.gada vidū radītas 4500 jaunas darba vietas. Depozīta sistēma tika ieviesta, neskatoties uz to, ka dalītā atkritumu vākšana jau pastāvēja.

Secinājumi un priekšlikumi:

Secinājumi:

1. Depozīta sistēmas dzērienu iepakojumam ieviešanas nepieciešamību nosaka arvien pieaugošās iepakojuma reģenerācijas normas, kuru izpilde var kļūt neiespējama.
2. Lai veicinātu ptērētājus atgriezt izlietoto iepakojumu ir nepieciešama vienota sistēma, kas motivē patērētājus. Citu valstu pieredze rāda, ka tikai depozīta sistēma ir pietiekoši motivējoša un saprotama iedzīvotājiem. Dalītā atkritumu vākšanas jeb šķirošanas sistēma nereti ir pārāk apgrūtināša un nepieejama patērētājiem.
3. Dalītā atkritumu vākšana praktiski nedarbojas lielākajā valsts teritorijas daļā un nespēj nodrošināt izvirzīto mērķu sasniegšanu. Meži, ceļu nomales, piejūras teritorijas, joprojām, ir ļoti piegrūžotas un atkritumu lielāko daļu sastāda tieši izlietotais dzērienu iepakojums.
4. Depozīta sistēma varētu veiksmīgi darboties paralēli dalītajai atkritumu vākšanas sistēmai, ko pierāda arī veiksmīga citu valstu pieredze.
5. Šobrīd ir sagatavota lielākā daļa normatīvās bāzes depozīta sistēmas ieviešanai.
6. Igaunijā depozīta sistēma darbojas no 2005.gada, bet Lietuvā ir panākta vienošanās par depozīta sistēmas ieviešanu un likumprojekti tiek apstiprināti parlamentā.
7. Depozīta sistēmas ieviešana nodrošinātu arvien pieaugošo iepakojuma savākšanas normu izpildi un ievērojami samazinātu piesārņojumu dabā.

Priekšlikumi:

1. Ieviest depozīta sistēmu dzērienu iepakojumam, maksimāli pietuvinot to Igaunijas modelim, kas ir pierādījis sevi, kā pietiekami efektīvs.
2. Depozīta sistēmu piemēro visu dzērienu (ieskaitot alkoholiskos dzērienus) iepakojumam no stikla, plastmasas, metāla.
3. Depozīta sistēmas operatora funkciju valstī būtu jānodrošina vienam operatoram, ko veidotu dzērienu ražotāju un tirgotāju organizācijas.

4. Operatoram būtu jādarbojas uz bezpeļņas principiem maksimāli veicinot sistēmas efektivitāti.
5. Radusies peļņa būtu reinvestējama infrastruktūras attīstībā, lai padarītu sistēmas darbības izmaksas pēc iespējami lētākas.
6. Depozīta maksa dzērienu iepakojumam tiek pievienota papildus preces cenai un netiek aplikta ar pievienotās vērtības nodokli.
7. Ja pašvaldības administratīvās teritorijas apdzīvotā vienībā tuvā attālumā atrodas vairāki mazumtirdzniecības veikali, kuros pārdod alu un bezalkoholiskos dzērienus depozīta iepakojumā, tie var veidot vienu kopīgu depozīta iepakojuma pieņemšanas vietu
8. Depozīta iepakojuma savākšanas maksas aprēķināšanai tiek izmantota formula, kas tiek ietverta normatīvajos aktos.
9. Depozīta sistēmas izveidei un ieviešanai būtu piesaistāms finansējums no Eiropas Savienības fondiem, ievērojot valsts atbalsta nosacījumus. Tādējādi sedzot sākotnējās investīcijas iepakojuma pieņemšanas punktu izveidei.
10. Ministru kabineta noteikumos jāparedz depozīta sistēmas piemērošanas kārtība, nosacījumi depozīta iepakojuma pieņemšanai un iepakojuma depozīta sistēmas minimālo atpakaļ pieņemšanas procentuālo apjomu (īpatsvaru) vienreiz lietojamam depozīta iepakojumam;
11. Tāpat Ministru kabineta noteikumos jāparedz kārtība, kādā pārdevējs, kas pārdod dzērienus vienreiz lietojamā depozīta iepakojumā, nodrošina attiecīgā veida iepakojuma pieņemšanu atpakaļ patērētājam sasniedzamā attālumā no tirdzniecības vietas;

Izmantoto avotu saraksts:

1. Depzīta sistēmas ieviešanas ekonomiskais novērtējums Latvijā, Biedrība "Zaļā brīvība", Rīga, 2013.;
2. Iepakojuma depozīta sistēmas ieviešanas aspektu analīze un priekšnosacījumu izstrāde stikla pudelēm, PET pudelēm, Pricewaterhousecoopers, 8.12.2008.;
3. Konceptija par depozīta sistēmas piemērošanu dzērienu iepakojumam, Rīga, 2013.;
4. MK noteikumi Nr.983 „Noteikumi par izlietotā iepakojuma reģenerācijas procentuālo apjomu, reģistrēšanas un ziņojumu sniegšanas kārtību un iepakojuma definīcijas kritēriju piemērošanas piemēriem”, 19.10.2010.